

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Keski-Suomen hyvinvointialue
kirjaamo@hyvaks.fi

Valvontapäätös, Keski-Suomen hyvinvointialue, Lasten, nuorten ja perheiden palvelut

ASIA

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastoon on saapunut 16.1.2023, 17.2.2023 ja 24.3.2023 Keski-Suomen hyvinvointialueen työntekijöiden epäkohtailmoituksia, jotka ovat koskeneet lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon sekä lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin epäkohtia.

Aluehallintovirasto on saattanut asian 15.3.2023 Keski-Suomen hyvinvointialueelle omavalvonnallisesti käsiteltäväksi. Hyvinvointialueen vastaus omavalvonnallisesti tehdyistä toimenpiteistä on saapunut aluehallintovirastoon 26.5.2023. Vastauksen mukaan palvelutarpeen arviointiin ja lastensuojeluun liittyviä epäkohtia ei ole pystytty omavalvonnallisesti korjaamaan. Hyvinvointialueen vastauksen jälkeen aluehallintovirastoon on saapunut 13.6.2023 epäkohtailmoitus jälkihuollon sosiaalityön epäkohdista ja 10.8.2023 lapsiperheiden sosiaalityön ja -ohjauksen epäkohdista.

Aluehallintovirasto on aloittanut 15.8.2023 lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin ja lastensuojelun sosiaalityön valvonnan ja pyytänyt tässä tarkoituksessa Keski-Suomen hyvinvointialueelta selvitystä 22.8.2023. Saapuneessa selvityksessä on todettu epäkohtia myös lapsiperheiden sosiaalityössä ja -ohjauksessa. Aluehallintovirasto on pyytänyt hyvinvointialueelta lisäselvitystä 11.3.2024.

Kaikkiaan aluehallintovirastoon on saapunut vuonna 2023 seitsemän ja tammi-huhtikuussa 2024 kolme Keski-Suomen hyvinvointialueen työntekijöiden tekemää epäkohtailmoitusta. Niissä on tuotu esiin epäkohtia liittyen asiakasturvallisuuden heikentymiseen, lastensuojelun jonoihin, lastensuojeluilmoitusten käsittelyn ruuhkautumiseen, palvelutarpeen arviointien valmistumisen viiveisiin ja lapsen asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden puuttumiseen asiakkailta. Epäkohtailmoitukset on välitetty hyvinvointialueelle ja niitä on aluehallintovirastolle toimitettujen vastausten mukaan käsitelty henkilöstön ja vastuualueen johdon kanssa.

Selvitykset ja selitys

Keski-Suomen hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden vastuualuejohtaja Päivi Kalilaisen, sosiaalihuollon johtaja Raija Kojon, perheiden peruspalveluiden palvelujohtaja Marja Laurilan ja lastensuojelun palveluiden palvelujohtaja Maria Lehtisen selvitys 31.10.2023, jonka liitteenä on

- Palvelutarpeen arvioinnin ja lapsiperheiden sosiaalityön ja -ohjauksen asiakasmäärät alueittain ja työntekijöittäin 10.10.2023
- Palvelutarpeen arvioinnin ja lapsiperheiden sosiaalityön ja -ohjauksen jonotilanne alueittain 10.10.2023
- Avohuollon työntekijöiden asiakkuudet 10.10.2023
- Lastensuojelun sijais- ja jälkihuollon asiakasmäärät työntekijöittäin
- Lastensuojelun avohuollon palvelusta lapsiperheiden sosiaalityön palveluun jonottavat asiakkaat
- Vastaus jälkihuollon epäkohtailmoitukseen 13.10.2023

Keski-Suomen hyvinvointialueen täydennys liittyen varhaisen tuen ja lastensuojelun henkilöstötilanteesta annettuun selvitykseen 8.1.2024.

Vastuualuejohtaja Päivi Kalilaisen toimittama lisäselvitys 10.4.2024, jonka liitteenä on

- Palvelutarpeen arvioinnin ja lapsiperheiden sosiaalityön ja -ohjauksen asiakasmäärät 2.4.2024
- Palvelutarpeen arvioinnin ja lapsiperheiden sosiaalityön ja -ohjauksen jonotilanne alueittain 2.4.2024
- Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden, erityissosiaaliohjaajien ja sosiaaliohjaajien asiakasmäärät

- Sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärät
- Jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärät
- Asiakassuunnitelma ja niiden valvonta Keski-Suomen hyvinvointialueella ja menettely, jos asiakassuunnitelmat eivät tule valmiiksi vuoden loppuun mennessä
- Erityissosiaaliohjaajan tehtävänkuva
- Sosiaaliohjaajan tehtävänkuva
- Liikkuvan tiimin kuvaus

Vastuualuejohtaja Päivi Kalilaisen selvitys lapsiperhepalveluiden työntekijöiden epäkohtailmoitukseen 22.5.2024.

Keski-Suomen hyvinvointialueen lisäselvitys Keski-Suomen hyvinvointialueen lastensuojelun ja varhaisen tuen tilanteeseen 13.6.2024.

Keski-Suomen hyvinvointialueen selvitys 31.10.2023

Keski-Suomen hyvinvointialueen 31.10.2023 saapuneessa selvityksessä on todettu, että lastensuojelun ja lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnissa ja sosiaalityössä on ollut täyttämättömiä sosiaalityöntekijöiden vakansseja ja sosiaalityöntekijöiden saatavuudessa ja vaihtuvuudessa on ollut suuria haasteita erityisesti lastensuojelun avohuollossa. Palvelutarpeen arvioinnin jälkeen on syntynyt jonoja lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalityöhön. Ongelmia on ollut myös sijaishuoltoon siirtymisessä ja jälkihuollon asiakkuuden alkamisessa. Jonotilanne on alkanut kasvaa kesällä 2023 ja ollut selvitystä annettaessa yhteensä 122 lasta. Selvityksessä on todettu, että pitkittyneet jonot ovat uhanneet vaarantaa vakavasti asiakkuuteen odottavien lasten asiakasturvallisuutta.

Selvityksen mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän nimeäminen lastensuojelun asiakkaille ja omatyöntekijän nimeäminen erityisen tuen asiakkaana oleville lapsille ei ole toteutunut lain mukaisesti. Ilman nimettyä sosiaalityöntekijää on ollut avohuollossa 85 lasta ja lastensuojelussa kaikkiaan 327 lasta. Lisäksi lastensuojelun avohuollon ja jälkihuollon asiakkaista yli puolelta on puuttunut ajantasainen asiakassuunnitelma. Sijaishuollossa tilanne on ollut tältä osin parempi, mutta ei lainmukainen.

Selvityksessä on kuvattu useita omavalvonnallisia toimenpiteitä, joilla on pyritty puuttumaan epäkohtiin, esimerkiksi uusia vakansseja perustamalla.

Keski-Suomen hyvinvointialueen täydennys 8.1.2024

Keski-Suomen hyvinvointialueen 8.1.2024 toimittaman täydennyksen mukaan palvelutarpeen arvioinnissa, lapsiperheiden sosiaalityössä sekä lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon sosiaalityössä tehtäväkohtaisia palkkoja on korotettu 1.1.2024 alkaen, ja talousarvioon on hyväksytty lisäresurssia varhaisen tuen palveluihin ja lastensuojeluun. Lisäksi tiimejä on yhdistetty ja lisätty, esihenkilötukea vahvistettu ja asiakasmääriä tasattu aluejakoa muuttamalla.

Täydennyksestä ilmenee, että korjaavista toimenpiteistä huolimatta tilanne on heikentynyt lokakuuhun 2023 verrattuna. Lastensuojelun jonossa on ollut lapsia 142. Palveluissa jo olevista asiakkaista ilman nimettyä lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää on ollut 376 lasta. Lastensuojelun avohuollossa on ollut 16 täyttämätöntä sosiaalityöntekijän vakanssia, eikä lakisääteinen asiakasmitoitus ole toteutunut avohuollossa yhdelläkään suuralueella. Asiakasmitoitus on ylittynyt paikoin myös sijaishuollossa. Myös varhaisen tuen palveluissa on ollut virkoja täyttämättä. Rekrytoinnit eivät ole onnistuneet suunnitellusti ja ostopalvelua on jouduttu lisäämään tammikuussa 2024.

Keski-Suomen hyvinvointialueen lisäselvitys 10.4.2024

Aluehallintovirasto on pyytänyt Keski-Suomen hyvinvointialueelta lisäselvitystä, joka on saapunut 10.4.2024. Sen mukaan tilanne ei ole olennaisesti parantunut aiemmasta, vaan asiakasturvallisuus on vaarantunut edelleen täyttämättömien vakanssien vuoksi. Lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnissa ja sosiaalityössä on ollut täyttämättä viisi sosiaalityöntekijän vakanssia. Valitut sosiaaliohjaajat ovat olleet aloittamassa työnsä. Johtavien sosiaalityöntekijöiden seitsemästä vakanssista yksi on ollut täyttämättä ja yksi on täytetty osa-aikaisesti. Alueelliset erot ovat olleet suuria, ja paikoin tiimissä ei ole ollut johtavan sosiaalityöntekijän lisäksi lainkaan sosiaalityöntekijöitä.

Lastensuojelussa täyttämättömiä sosiaalityöntekijän vakansseja on ollut 21,6.

Puuttuvien henkilöstöresurssien vuoksi palveluihin on jonottanut suuri määrä lapsia: lapsiperheiden sosiaalityöhön 97 lasta ja lastensuojeluun yhteensä 125 lasta. Täysi-ikäisten asiakkaiden osalta jälkihuoltoon ei ole ollut jonoa. Näin ollen tilanne on hieman parantunut syksystä 2023. Jonot ovat vaihdelleet alueittain 1–59 lapsen välillä. Pisimpään jonottanut lapsi on odottanut lastensuojeluun pääsyä yli seitsemän kuukautta. Lastensuojeluun jonottavien lasten asioita ovat hoitaneet lapsiperheiden sosiaalityön sosiaalityöntekijät siihen asti, kunnes avohuollosta on pystytty nimeämään lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja kriisiytyneitä asiakastilanteita on hoitanut virka-aikaan päivystävä Nopsa-tiimi. Lapsiperheiden sosiaalityössä sosiaaliohjaajat ovat olleet yhteydessä jonottajiin. Hyvinvointialue on todennut lisäselvityksessään, että pitkittynyt jonotilanne uhkaa vaarantaa vakavasti asiakkuuteen pääsyä odottavien lasten asiakasturvallisuutta. Jonojen purkamiseksi hyvinvointialueella on linjattu, että lapsen oikeus suojeluun menee lastensuojelun lakisääteisen asiakasmitoituksen edelle ja asiakasmitoituksesta voidaan poiketa väliaikaisesti, jos se on työntekijän kokonaistilanne huomioiden mahdollista.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän nimeäminen lastensuojelun asiakkaille ja omatyöntekijän nimeäminen erityisen tuen asiakkaana oleville lapsille ei ole toteutunut lain mukaisesti. Avohuollossa ilman asioistaan vastaavaa lastensuojelun sosiaalityöntekijää on ollut 327 lasta ja sijaishuollossa yhdeksän lasta. Kaikille jälkihuollon asiakkaina oleville nuorille on pystytty nimeämään oma sosiaalityöntekijä.

Ajantasainen asiakassuunnitelma on puuttunut lastensuojelun avohuollon asiakkaista 558 lapselta, ja jos huomioidaan lisäksi avohuoltoon jonottavien lasten määrä, puuttuvia tai ei-ajantasaisia asiakassuunnitelmia on ollut yli 700. Hyvinvointialueella on tehty asiakassuunnitelmien laatimiseksi suunnitelma, jota on käsitelty henkilöstön kanssa. Sijaishuollossa tilanne on parantunut, mutta ei ole lainmukainen, sillä asiakassuunnitelma on puuttunut edelleen 85 lapselta. Jälkihuollossa asiakassuunnitelma on ollut laatimatta 298 nuorelle. Syynä asiakassuunnitelmien puuttumiselle jälkihuollossa

ovat olleet työntekijävaihdokset, uusien asiakkuuksien siirtyminen työntekijälle ja se, että työskentely on ollut vasta alkuvaiheessa.

Hyvinvointialue on kertonut pyrkivänsä ratkaisemaan tilannetta useilla omavalvonnallisilla toimenpiteillä, kuten lisäresurssein perustamalla erityissosiaali- ja sosiaali- ja sosiaaliohjaajien määräaikaisia virkoja ja toimistosihteerien virkoja, 1.1.2024 voimaan tulleilla palkankorotuksilla, erilaisilla rekrytointitoimilla, esihenkilötuen vahvistamisella, aluejaon ja tiimien muutoksilla, asiakasmäärien tasaamisella sekä tukemalla työntekijöiden opintojen loppuunsaattamista. Näin on pyritty osaltaan turvaamaan asiakastyön laatua ja parantamaan haavoittuvassa asemassa olevien lasten tilannetta.

Kuuleminen

Saatujen selvitysten perusteella Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto on ilmoittanut 2.5.2024 harkitsevansa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 39 §:n mukaisen määräyksen antamista Keski-Suomen hyvinvointialueelle lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin ja sosiaalityön sekä lastensuojelun sosiaalityön riittävien sosiaalityöntekijäresurssien järjestämiseksi. Määräystä on suunniteltu tehostettavan uhkasakolla. Ennen asian ratkaisemista aluehallintovirasto on varannut Keski-Suomen hyvinvointialueelle uhkasakkolain (1113/1990) 22 §:n ja hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti tilaisuuden tulla kuulluksi ja antaa asiassa kirjallinen selitys.

Keski-Suomen hyvinvointialueen selitys 22.5.2024

Keski-Suomen hyvinvointialueen selityksen on 22.5.2024 toimittanut lasten, nuorten ja perheiden vastuualuejohtaja Päivi Kalilainen.

Selityksen mukaan Keski-Suomen hyvinvointialueella on muodostunut kevästä 2023 lähtien asiakasjonoja erityisesti lastensuojelun avohuoltoon ja sijaishuoltoon sekä lapsiperheiden sosiaalityöhön, ja palvelujen saatavuus on vaarantunut. Tämä on johtunut pääasiassa sosiaalityöntekijöiden rekrytointiongelmista. Rekrytoinneissa on kuitenkin onnistuttu keväällä 2024 siten, että avoinna olevien lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vakanssien määrä on jatkuvasti vähentynyt. Lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnissa ja sosiaalityössä on ollut viisi täyttämätöntä

sosiaalityöntekijän vakanssia, lastensuojelun avohuollossa 12,6 sosiaalityöntekijän vakanssia sekä sijaishuollossa kolme ja 3.6.2024 alkaen kaksi. Jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden vakanssit ovat olleet täynnä. Rekrytointien toteutuessa suunnitellusti 1.6.2024 alkaen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vakansseista olisi täyttämättä 14,8 % ja lapsiperheiden sosiaalityössä 12,2 %. Ostopalvelujen käytöstä lastensuojelun sosiaalityössä on pystytty luopumaan helmikuun ja lapsiperheiden sosiaalityössä maaliskuun 2024 jälkeen.

Selityksestä ilmenee, että lapsiperheiden sosiaalityöhön on jonottanut palvelutarpeen arvioinnista 37 lasta ja lastensuojelun avohuollosta 14 lasta. Hyvinvointialue on arvioinut, että keskisen alueen jono lapsiperheiden sosiaalityöhön saadaan purettua 31.8.2024 mennessä, jos vakanssit täyttyvät suunnitellusti. Lastensuojelun jonotilanteen on todettu parantuneen verrattuna aiempiin selvityksiin. Lastensuojelun avohuollon asiakkuuteen on jonottanut 88 lasta, mutta sijais- ja jälkihuoltoon ei enää yhtään lasta. Jonoja on pystytty purkamaan ja sosiaalityöntekijöitä nimeämään asiakkuudessa oleville lapsille ilman, että sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus on ylittynyt. Hyvinvointialue on arvioinut, että jono lastensuojelun asiakkuuteen saadaan purettua 25.6.2024 mennessä ja lastensuojelun asiakkuuteen pääsee kiireettömissä tilanteissa kesäkuun 2024 loppuun mennessä. Kiireellisen lastensuojelun tarpeessa olevat lapset ovat päässeet välittömästi lastensuojelupalveluihin vuoden 2023 alusta lähtien. Selityksessä on arvioitu, että lastensuojelun kokonaisasiakasmäärän vähentyessä on mahdollista päästä lakisääteiseen asiakasmitoitukseen, vaikka kaikki sosiaalityöntekijän vakanssit eivät olisikaan täynnä.

Selityksessä on todettu, että työntekijävajeiden vuoksi kaikille lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ei ole pystytty nimeämään oikea-aikaisesti asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää. Ilman lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää on ollut avohuollossa 284 lasta. 1.6.2024 rekrytointien toteutuessa luku olisi 194 lasta. Lisäksi 84 avohuollon asiakkuutta on siirtymässä tai päättymässä, mikä parantaisi sosiaalityöntekijöiden kykyä vastaanottaa uusia asiakkaita. Sijaishuollossa on ollut 25 lasta ilman lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää. Lastensuojelussa on arvioitu, että kaikille asiakkaille saadaan nimettyä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kesäkuun 2024 aikana.

Selityksen mukaan ajantasainen asiakassuunnitelmia on laadittu lastensuojelun avohuollossa 771 asiakkaalle (69 %), sijaishuollossa 485 asiakkaalle (88 %) ja jälkihuollossa 465 asiakkaalle (65 %). Asiakassuunnitelmat ovat puuttuneet yhteensä 669 lapselta ja nuorelta. Jälkihuollon luvussa (254) ovat mukana ne noin 40 asiakasta, joille ei tehdä asiakassuunnitelmaa, koska he ovat täyttämässä 23 vuotta, eivätkä hyvinvointialueen mukaan tarvitse lapsiperheiden sosiaalihuollon palveluita.

Selityksen mukaan lain vastaista tilannetta on pyritty korjaamaan aiemmissa selvityksissä kuvattujen toimenpiteiden lisäksi useilla uusilla toimenpiteillä. Näitä ovat muun muassa asiakasmitoituksen ylittämistä koskevan suunnitelman laatiminen, asiakas- ja palveluprosessien sekä työparityön kehittäminen, yhteistyön tiivistäminen eri palveluiden kanssa, asiakasohjauksen uudistaminen ja asiakkaiden siirtäminen tarkoituksenmukaisiin palveluihin. Yhteisasiakkuuksia varten on perustettu yhdyspintaryhmä. Kiireellisiä ilmoituksia ja yhteydenottoja varten on perustettu uusi tiimi. Muutoksilla on pyritty varmistamaan asiakasturvallisuutta ja sitä, että lastensuojeluilmoitukset ja sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot käsitellään lain mukaisessa määräajassa. Myös palvelutarpeen arviointia on kehitetty monin tavoin. Ennaltaehkäisyyn panostaminen on aloitettu varhaisen tuen perhetyön ja neuvolapalveluiden yhteistyön rakenteen kehittämällä. Valmistelussa on yhteinen palvelun ja hoidon tarpeen arviointi sekä varhaisen vaiheen tuki -prosessi. Asiakassuunnitelmien ajan tasalle saattamiseksi on laadittu aikataulu, jota seurataan. Tavoitteena on, että kaikilla lapsiperheiden sosiaalityön erityisen tuen tarpeessa olevilla lapsilla on asiakassuunnitelma vuoden 2024 loppuun mennessä ja lastensuojelun asiakkailta syyskuun 2024 loppuun mennessä. Rekrytointitoimia on lisätty ja erityisesti reuna-alueiden rekrytointeja on tehostettu rekrytointilisällä. Lisäksi on lisätty henkilöstön koulutusta, päivitetty työkuvia ja delegointisääntöjä, uudistettu johtamista ja kehitetty opiskelijoiden harjoitteluyhteistyötä.

Selityksen lopussa on todettu, että hyvinvointialueen omavalvontayksikkö on aktiivisesti seurannut työntekijävajeesta johtuvia palvelun järjestämisen haasteita lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin ja sosiaalityön sekä lastensuojelun sosiaalityön palveluissa. Omavalvontayksikkö on aloittamassa

syksyllä 2024 suunnitelmalliset valvontakäynnit sosiaalityön tiimeihin.

Keski-Suomen hyvinvointialueen vastuullisena viranhaltijana Päivi Kalilainen on selityksessä arvioinut, että esitetyillä toimenpiteillä palveluiden saatavuus ja asiakasturvallisuus lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa sekä lapsiperheiden sosiaalityössä saadaan lain vaatimalle tasolle kesäkuun 2024 aikana. Tämän myötä Kalilainen on pyytänyt, että Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston arvioima uhkasakkoesitys raukeaa.

Keski-Suomen hyvinvointialueen lisäselvitys 13.6.2024

Keski-Suomen hyvinvointialueen 13.6.2024 toimittaman lisäselvityksen mukaan tilanne on selityksen antamisen jälkeen edelleen parantunut lastensuojelussa sekä lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnissa ja sosiaalityössä. Avohuollossa ei ole ollut yhtään asiakasta jonossa, ja sijaishuollosta viisi alaikäistä lasta odottaa siirtymistä alaikäisten jälkihuoltotiimiin. Lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijän vakansseista on ollut täyttämättä 9,8 vakanssia kaikkiaan 61 vakanssista. Sijaishuollossa on ollut täyttämättä kolme vakanssia, ja sijaisia on ollut 29 % sosiaalityöntekijöistä. Jälkihuollossa sosiaalityöntekijöiden vakanssit ovat olleet täynnä.

Lastensuojelun avohuollossa kaikille asiakkaille on nimetty lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Kahdella alueella johtavat sosiaalityöntekijät toimivat väliaikaisesti lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä. Keskisen alueen jokaisella viidellä johtavalla sosiaalityöntekijällä on vastuullaan 13 asiakkaana olevaa lasta, joita on yhteensä 65. Myös avohuollon liikkuva tiimi hoitaa lasten asiakasasioita, kunnes lapsille saadaan nimettyä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä omalta alueelta. Lapsille on järjestetty lastensuojelun tukitoimia. Sijaishuollossa kaikille lapsille on nimetty asiastaan vastaava sosiaalityöntekijä. Loma-ajaksi lastensuojeluun on palkattu neljä sosiaalityöntekijän sijaista.

Lisäselvityksen mukaan yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta lastensuojelun avohuollossa sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus ei ole pääsääntöisesti ylittynyt, ja sijaishuollossa kaikilla sosiaalityöntekijöillä asiakasmitoitus on toteutunut. Jälkihuollossa

sosiaalityöntekijöillä on ollut keskimäärin 50,2 asiakasta ja sosiaaliohjaajien resurssia on vahvistettu siten, että sosiaaliohjaajia on ollut kymmenen. Kesäkuun lisäselvityksessä ei ole kuvattu avohuollon asiakassuunnitelmien tilannetta, mutta sijaishuollossa asiakassuunnitelmat ovat olleet ajan tasalla 518 asiakkaalla (90 %) ja jälkihuollossa 472 nuorella (67 %).

Lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnista ja sosiaalityöstä on puuttunut lisäselvityksen perusteella 3,7 vakanssia, mutta kaksi näistä saadaan hyvinvointialueen mukaan täytettyä elokuussa. Palvelutarpeen arvioinnin jonot on saatu purettua lapsiperheiden sosiaalityöhön ja lastensuojelun avohuoltoon. Samoin lapsiperheiden sosiaalityöstä on siirretty lastensuojelun asiakkuuteen ne lapset, joilla on lastensuojelun tarvetta. Kaikille lapsiperheiden sosiaalityön asiakkaille on nimetty sosiaalihuoltolain 42 §:n mukainen omatyöntekijä. Sosiaalityöntekijävajeiden vuoksi noin 80 lapsen omatyöntekijäksi on nimetty väliaikaisesti kaksi johtavaa sosiaalityöntekijää.

Omavalvonnallisia toimia on jatkettu lisäselvityksen mukaan edelleen.

ALUEHALLINTOVIRASTON RATKAISU JA PERUSTELUT

Ratkaisu

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto määrää, sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 39 §:n perusteella, että Keski-Suomen hyvinvointialueen tulee 2.12.2024 mennessä järjestää lastensuojelun sosiaalityö sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin hyvinvointialueella esiintyvä tarve edellyttää, kuten lastensuojelulain 11 §:ssä säädetään. Keski-Suomen hyvinvointialuetta velvoitetaan noudattamaan annettua määräystä 900 000 (yhdeksänsataatuhatta) euron sakon uhalla.

Keski-Suomen hyvinvointialueen tulee toimittaa Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle viimeistään 16.12.2024 selvitys tilanteesta ja tehdyistä toimenpiteistä päätöksessä ilmenevien puutteiden korjaamiseksi.

Aluehallintovirasto antaa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 38 §:n 2 momentin nojalla Keski-Suomen hyvinvointialueelle huomautuksen vastaisen varalle, koska se on laiminlyönyt sosiaalihoitolain 49 a §:n mukaisen velvollisuuteensa huolehtia siitä, että hyvinvointialueen lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin ja lapsiperheiden sosiaalityön ja -ohjauksen käytettävissä on riittävä määrä sosiaalihoiton ammattihenkilöitä vastaamaan asiakkaiden lakisääteisistä sosiaalihoitolain mukaisista lapsiperhepalveluista.

Perustelut

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto katsoo, että Keski-Suomen hyvinvointialueen lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnissa sekä lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityössä on ollut pitkäaikaisia ongelmia oikea-aikaisten, riittävien ja palvelutarpeeseen vastaavien palvelujen saatavuudessa, mikä on ollut omiaan aiheuttamaan mainituissa palveluissa olevien ja sinne ohjautuvien lasten ja perheiden asiakasturvallisuuden vaarantumista. Tähän ovat vaikuttaneet sosiaalityöntekijöiden saatavuus- ja vaihtuvuusongelmat lähes kaikissa tiimeissä. Aluehallintovirastoon saapuneiden epäkohtailmoitusten, muiden valvontahavaintojen ja saatujen selvitysten mukaan tilanne on ollut lainvastainen ja lapsen oikeuksia vaarantava keväästä 2023 saakka.

Keski-Suomen hyvinvointialueella on ollut ongelmia turvata alueensa väestölle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja tukea perheen ja muiden lasten huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu siten kuin Suomen perustuslain (731/1999, perustuslaki) 19 §:ssä säädetään.

Lastensuojelun sosiaalityön järjestäminen ja asiakasturvallisuuden varmistaminen

Aluehallintovirasto toteaa, että lastensuojelupalveluissa olevat tai sinne ohjatut lapset ovat haavoittuvassa asemassa ja erityisen suojelun tarpeessa. Keski-Suomen hyvinvointialueella lapset ovat joutuneet odottamaan pääsyä tarpeenmukaisiin lastensuojelupalveluihin jopa puolen vuoden ajan, koska lapselle ei ole voitu työntekijäpulan vuoksi nimetä lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää, mikä puolestaan on edellytys suunnitelmallisen

sosiaalityön käynnistymiselle. Aluehallintovirasto korostaa, että palvelutarpeen ja sen yhteydessä selvitetyn lastensuojelutarpeen arvioinnin jälkeen lastensuojeluasiakkuuden tulee alkaa viivytyksettä, mikäli sosiaalityöntekijä on arvioinut tarpeen. Asiakkuus alkaa myös, kun lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisiin toimiin tai lapselle tai perheelle annetaan lastensuojelulaissa tarkoitettuja palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista. Kynnys päästä lastensuojelun asiakkaaksi ei saa estyä tai hidastua henkilöstöpulan tai -vaihdosten tai organisaatiomuutosten vuoksi. Aluehallintovirasto korostaa tarpeenmukaisesti ja oikea-aikaisesti palveluihin pääsyä siitäkin syystä, ettei lapsen tilanne ennätkä kriisiytyä ja monimutkaistua odottaessa. Palvelujen viivästymisellä saattaa olla lapsen elämään myös pitkäaikaisia ja vakavia vaikutuksia. Viivästyminen voi lisätä palveluntarvetta esimerkiksi terveydenhuollossa, vaikuttaa kielteisesti lapsen koulunkäyntiin ja oppimiseen tai edellyttää raskaampia lastensuojelun tukitoimia.

Aluehallintovirasto toteaa, että lainsäädäntö ei tunne käytäntöä, jossa lastensuojelupalveluita tarvitsevat lapset odottavat pääsyä lastensuojelun asiakkaaksi, vaan lastensuojelun palvelut tulee järjestää kaikkina aikoina lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Lastensuojelun avohuollon palveluihin pääsyä on odottanut toukokuussa 2024 88 lasta. Heidän asioitaan on hoitanut lapsiperheiden sosiaalityö, kunnes avohuollosta on pystytty osoittamaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Hyvinvointialueen 13.6.2024 lisäselvityksen mukaan jonot on saatu purettua siirtämällä ilman asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää olevat 65 lasta väliaikaisesti johtavien sosiaalityöntekijöiden vastuulle. Lisäksi avohuollon liikkuvan tiimin sosiaalityöntekijät ovat toimineet lapsen asioista vastaavina sosiaalityöntekijöinä, kunnes lapsille saadaan nimettyä sosiaalityöntekijä omalta alueelta. Aluehallintovirasto korostaa, että mainitut järjestelyt eivät tosiasiallisesti korvaa lapsen asioista vastaavan ja lapsen tilannetta tuntevan sosiaalityöntekijän suunnitelmallista ja tavoitteellista sosiaalityötä. Aluehallintoviraston käsityksen mukaan järjestelyä ei voida pitää sellaisenaan tarkoituksenmukaisena tai pitkäkestoisena ratkaisuna, mitä lastensuojelulain (417/2007) 11 §:llä on tarkoitettu, eikä tilannetta ole tosiasiallisesti saatu pysyvästi korjaantumaan.

Keski-Suomen hyvinvointialueella on ollut ongelmia järjestää lastensuojelun sosiaalityö lainsäädännön edellyttämällä tavalla sekä laajuudeltaan, laadultaan ja asiakkaiden tarpeiden edellyttämällä tavalla jo pitkään. Keski-Suomen hyvinvointialue vastaa siitä, että sen alaiset viranhaltijat ja työntekijät voivat suoriutua tehtävistään lainmukaisesti, ja että asiakkaiden tarvitsemien palveluiden saatavuus toteutuu kaikissa tilanteissa. Hyvinvointialueen tulee lastensuojelulain 11 §:n nojalla huolehtia siitä, että lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin hyvinvointialueella esiintyvä tarve edellyttää. Lisäksi palveluiden tulee olla laadultaan sellaista, että ne takaavat lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen tarvittavan avun ja tuen.

Saadun selvityksen perusteella Keski-Suomen hyvinvointialueella on ollut suuria vaikeuksia sosiaalityöntekijöiden saatavuudessa ja vaihtuvuudessa, mikä on vaikeuttanut lastensuojelun sosiaalityön ja palvelujen järjestämistä. Huolimatta hieman parantuneesta henkilöstötilanteesta lastensuojelun avohuollossa on ollut vielä toukokuussa 12,6 täyttämätöntä sosiaalityöntekijän vakanssia (21 %) ja sijaishuollossa kolme (14 %). Kesäkuussa täyttämättömiä sosiaalityöntekijän vakansseja on ollut avohuollossa 9,8 (16 %) ja sijaishuollossa edelleen kolme. Jälkihuollon sosiaalityöntekijöiden vakanssit ovat olleet mainittuina ajankohtina täynnä. Puuttuvat henkilöstöresurssit ovat olleet aluehallintoviraston käsityksen mukaan suurin yksittäinen syy lastensuojelun sosiaalityön epäkohtiin. Aluehallintovirasto katsoo, että vaikka Keski-Suomen hyvinvointialueen lastensuojelun työntekijätilanne on ollut pitkään erittäin haastava, päätös luopua lastensuojelun sosiaalityötä koskevista ostopalveluiden käytöstä helmikuun 2024 jälkeen on ollut lainsäädännön ja valvontaviranomaisen antaman ohjauksen mukaista. Näin toimien hyvinvointialue pystyy paremmin varmistamaan asiakkaidensa perusoikeudet, oikeusturvan ja oikeuden hyvään hallintoon.

Aluehallintovirasto toteaa, että hyvinvointialue on pyrkinyt vaikuttamaan useilla toimenpiteillä työntekijöiden saatavuuteen ja pysyvyyteen. Huomioiden lastensuojelun epäkohtien kesto ja laajuus toimenpiteet ovat olleet riittämättömiä, ne on aloitettu viiveellä tai niiden vaikutukset näkyvät pidemmällä aikavälillä. Toimenpiteillä ei ole pystytty varmistamaan, että lapset ja perheet saavat oikea-

aikaisesti tarvitsemansa riittävät palvelut siten kuin lastensuojelulain 11 §:ssä säädetään, eikä riittävää henkilöstöä siten kuin sosiaalihuoltolain (1301/2014) 49 a §:ssä säädetään. Aluehallintovirasto korostaa, että sosiaalipalveluja tuottavassa toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävärakenne vastaavat toimintayksikön palveluja saavien henkilöiden määrää ja palvelun tarvetta. Keskeisessä asemassa lastensuojelussa ovat sosiaalityöntekijät. Hyvinvointialueen tulee huolehtia siitä, että lastensuojelun sosiaalityön käytettävissä on riittävästi asiakastyöhön osallistuvan virkasuhteisen sosiaalityöntekijän palveluja.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän nimeäminen

Riittämätön henkilöstö heijastuu lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän nimeämiseen ja sen myötä lapsen tarpeita vastaavien palvelujen saatavuuteen ja asiakasturvallisuuden toteutumiseen.

Aluehallintovirasto korostaa, että lastensuojelulain 13 b §:n 1 momentin mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Säädos on yksiselitteinen. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tulee nimetä viivytyksettä, kun lastensuojelun tarve on todettu. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä toimii virkavastuulla, ja hänellä on päävastuu asiakkaana olevan lapsen edun toteutumisesta, lastensuojeluasian valmistelusta, palvelujen suunnittelusta ja niiden toimeenpanosta sekä lapsen oikeuksien toteutumisesta. Mainittujen tehtävien hoitaminen edellyttää, että sosiaalityöntekijä voi paneutua lapsen tilanteeseen lain edellyttämällä tavalla ja tavata lasta henkilökohtaisesti. Lastensuojelun palveluja tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä osalta kyse on viimesijaisista palveluista, eikä niiden järjestämisestä ole mahdollista joustaa. Laissa säädettyjä velvoitteita ja tavoitteita ei voida asiakasturvallisuutta vaarantamatta korvata muilla järjestelyillä tai väliaikaisilla ratkaisuilla, kuten asiakkaiden siirtämisellä väliaikaisesti johtavien sosiaalityöntekijöiden vastuulle tai liikkuvan tiimin tai lapsiperheiden sosiaalityön asiakkuudessa odottamisella. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän nimeämättä jättäminen voi johtaa muun muassa lasten ja perheiden tarvitsemien palveluiden ja tukitoimien

viivästymiseen, perusoikeuksien loukkauksiin ja oikeusturvan vaarantumiseen.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän nimeäminen lastensuojelun asiakkaille ei ole saatujen selvitysten mukaan toteutunut Keski-Suomen hyvinvointialueella kaikkina aikoina lainmukaisesti. Epäkohtailmoituksissa on kuvattu useita esimerkkejä siitä, miten lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän puuttuminen on saattanut vaarantaa lasten ja perheiden asiakasturvallisuutta ja oikeuksia. Toukokuussa 2024 lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on puuttunut lastensuojelun avohuollossa 199 lapselta ja sijaishuollossa 25 lapselta. Jälkihuollossa kaikille asiakkaana oleville nuorille on nimetty oma sosiaalityöntekijä. Kesäkuun lisäselvityksen mukaan kaikille lastensuojelun asiakkaille on nimetty lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä edellä esitetyin väliaikaisin järjestelyin. Hyvinvointialueen esittämien järjestelyjen ei voida katsoa vastaavan niitä tavoitteita, joita laissa on asetettu lapsen oikeusturvan varmistamiseksi sekä tarpeenmukaisten palveluiden ja tukitoimien saamiseksi. Asiaa on lähemmin arvioitu ylempänä.

Aluehallintovirasto korostaa, että Keski-Suomen hyvinvointialueen tulee turvata riittävät sosiaalityön resurssit, jotta lastensuojelupalveluja tarvitsevien lasten oikeus asioistaan vastaavaan sosiaalityöntekijään ja palveluihin toteutuu lainmukaisesti kaikkina aikoina. Hyvinvointialueen tulee varmistaa, että kaikille lastensuojelupalveluja tarvitseville lapsille on nimetty lastensuojelulain 13 b §:n 1 momentin mukainen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Lakisääteisen lastensuojelun asiakasmitoituksen toteutuminen

Jotta sosiaalityöntekijällä on tosiasiallisesti aikaa paneutua lapsen tilanteeseen ja tavata lasta sekä järjestää tuen tarpeisiin vastaavat palvelut ja tukitoimet voi sosiaalityöntekijällä olla vain rajattu määrä asiakkaita. Lastensuojelulain 13 b §:n 2 momentin mukaan yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla enintään 30 lasta asiakkaanaan.

Aluehallintovirasto toteaa, että lastensuojelulain 13 b §:ssä säädetty asiakasmitoitus on lain sanamuodon mukaisesti enimmäismäärä,

joka tulee suhteuttaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työtehtävien kokonaisuuteen ja työaikaan siten, että sosiaalityöntekijän on mahdollista huolehtia vastuullaan olevien lasten asioista lain velvoitteiden mukaisesti. Esimerkiksi tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimivan ohjausta ja valvontaa toteuttavan laillistetun sosiaalityöntekijän asiakasmäärässä tulee huomioida ohjaukseen käytettävä aika, samoin kuin tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä työskentelevän, uuden työntekijän tai sijaisen asiakasmäärässä tulee huomioida se, että asiakastyö saattaa edellyttää runsaasti tuen ja konsultoinnin tarvetta.

Keski-Suomen hyvinvointialue on selvityksessään ilmoittanut, että se pyrkii pitäytymään lastensuojelulain 13 b §:ssä säädettyssä asiakasmitoituksessa. Toisaalta selvityksistä kuitenkin ilmenee, että lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus on ylittynyt ajoittain lähes kaikissa lastensuojelutiimeissä. Lisäselvityksessä 13.6.2024 asiakasmitoituksen on todettu ylittyvän lastensuojelun avohuollossa yksittäistapauksissa. Samaan aikaan julkaistujen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitusta koskevan tilaston mukaan (9.4.2024) lastensuojelulain asiakasmäärä on ylittynyt Keski-Suomen hyvinvointialueella 22 % sosiaalityöntekijällä ajalla 1.10.2023–31.3.2024. Keski-Suomessa on erillinen tiimi lapsille, joille ei heti nimetä lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää, joten luku ei ole valtakunnallisesti täysin vertailukelpoinen. Ylitykset ovat johtuneet hyvinvointialueen selvitysten mukaan lähinnä täyttämättömistä vakansseista.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus ei ole toteutunut Keski-Suomen hyvinvointialueella kaikilta osin lastensuojelulain mukaisesti. Selvityksissä on todettu, että asiakkaat ovat jääneet sosiaalihuollon asiakkuuteen, vaikka lapsella olisi ollut palvelutarpeen arvioinnin perusteella oikeus lastensuojelun asiakkuuteen. Kun pääsy lastensuojelun sosiaalityöhön on estynyt, lapsiperheiden sosiaalityön asiakastilanne on puolestaan ruuhkautunut. Lastensuojelun asiakasmitoitussäännöksen noudattaminen ei voi johtaa tilanteeseen, jossa perusteet lastensuojelun asiakkuuden alkamiselle ovat olemassa, mutta asiakkuus siirretään palvelutarpeen arvioinnin jälkeen lapsiperheiden sosiaalityöhön ja lastensuojelupalveluiden saanti viivästyy. Asiakasmitoituksen korjaaminen väliaikaisesti ennalta

määrittämättömäksi ajaksi muun muassa siten, että johtavat sosiaalityöntekijät toimivat muiden tehtäviensä ohella lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä ei ole aluehallintoviraston mukaan asianmukainen järjestely. Aluehallintovirasto pitää lisäksi huolestuttavana sitä, että Keski-Suomen hyvinvointialue on aikaisemmassa selityksessään ilmaissut tehneensä suunnitelman laissa säädetyn asiakasmitoituksen ylittämiseksi kuuden kuukauden ajalle. Suunnitelman mukaan ilman lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää olevat asiakkaat jaetaan avo- ja sijaishuollon sosiaalityöntekijöille asiakasmitoitus väliaikaisesti ylittämällä ja tilapäisestä ylityksestä maksetaan kertapalkkiota kuuden kuukauden ajalta ennalta laaditun ohjeen mukaisesti. Aluehallintovirasto katsoo, että mikäli mainittu sosiaalityöntekijäkohtainen asiakkaiden enimmäismäärä joudutaan joissakin tilanteissa ylittämään tilapäisesti, kyse on poikkeuksellisesta tai ennakoimattomasta tilanteesta. Ennalta suunniteltua kuuden kuukauden ylitystä ei voida pitää tilapäisenä. Hyvinvointialueen tulee saattaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus lastensuojelulain 13 b §:n 2 momentin mukaiseksi.

Lastensuojelun asiakassuunnitelmien laatiminen

Lastensuojelulain 30 § edellyttää, että jokaiselle asiakkaana olevalle lapselle laaditaan oma henkilökohtainen asiakassuunnitelma ja että se tarkistetaan aina tarvittaessa, kuitenkin vähintään vuosittain. Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja nuorten lisäksi myös sijaishuollossa olevien lasten vanhemmuuden tuen suunnitelmat on laadittava siten kuin lastensuojelulain 30 §:n 4 momentissa säädetään. Asiakassuunnitelman laatimisesta ja tarkistamisesta on vastuussa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Keski-Suomen hyvinvointialueella lastensuojelun asiakassuunnitelmien laatiminen ja tarkistaminen ei ole toteutunut kaikilta osin lainmukaisesti. Eriyisen huolestuttavana ja asiakkaiden oikeusturvaa heikentävänä aluehallintovirasto pitää sitä, että ajantasainen asiakassuunnitelma on puuttunut toukokuussa 2024 yli 400 lastensuojelun asiakkaana olevalta lapselta ja noin 250 jälkihuollossa olevalta nuorelta. Kesäkuussa saapuneessa lisäselityksessä ei ole kerrottu päivitettyä tietoa avohuollon asiakassuunnitelmien määrästä, mutta sijaishuollossa ajantasainen asiakassuunnitelma on ollut laatimatta 59 sijaishuollon asiakkaalle

(10 %) ja jälkihuollossa 231 nuorelle (33 %). Valvonnan alkamisen jälkeen ajantasaisten asiakassuunnitelmien määrä on kasvanut hitaasti, mikä on omiaan vaarantamaan lasten, nuorten ja perheiden palveluiden ja tukitoimien järjestämistä sekä osallisuuden ja oikeuksien toteutumista.

Selityksestä ilmenee, että hyvinvointialue on laatinut ohjeen asiakassuunnitelmien saattamiseksi ajan tasalle vuoden 2024 aikana. Sen mukaan lastensuojelun asiakassuunnitelmat on suunniteltu saatettavan ajan tasalle syyskuun 2024 loppuun mennessä. Aluehallintovirasto toteaa, että asiakassuunnitelmien suhteen lainsäädäntö ei ole muuttunut ja hyvinvointialueen on tullut huolehtia siitä, että asiakassuunnitelmat ovat ajantasaisesti ja lain mukaisesti laadittuja. Asiakassuunnitelma on tärkeä asiakirja asiakkaan tiedonsaannin ja oikeusturvan kannalta muun muassa tarpeellisten tukitoimien toteutumisen ja niiden vaikutusten arvioimiseksi. Niiden puuttuminen voi estää oikea-aikaisten palveluiden ja tukitoimien alkamista ja heikentää vakavasti asiakkaiden oikeusturvaa. Keski-Suomen hyvinvointialueen tulee huolehtia siitä, että kaikilla lastensuojelun asiakkailla on ajantasainen asiakassuunnitelma siten kuin lastensuojelulain 30 §:ssä säädetään.

Lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin ja sosiaalityön järjestäminen ja asiakasturvallisuuden varmistaminen

Keski-Suomen hyvinvointialueella lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnit ovat ajoittain ruuhkautuneet, eivätkä lakisääteiset määräajat ole kaikilta osin toteutuneet siten kuin sosiaalihuoltolain 36 §:ssä säädetään. Sosiaalihuoltolain mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta. Kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelutilastojen mukaan ajalla 1.10.2023–31.3.2024 Keski-Suomen hyvinvointialueella on aloitettu seitsemän arkipäivän kuluessa 71,3 % lastensuojelutarpeen selvityksistä tai palvelutarpeen arvioinneista. Kolmen kuukauden määräajassa valmistuneita palvelutarpeen arviointeja on ollut 61 %. Aluehallintovirasto korostaa, että laissa säädetyt määräajat ovat ehdottomia ja palvelutarpeen arvioinnin viivytyksetön valmistuminen on lasten ja perheiden oikeusturvan kannalta tärkeää. Määräajoilla

pyritään turvaamaan lasten ja perheiden oikeuksien yhdenvertainen toteutuminen sekä lasten ja perheiden oikea-aikainen ja riittävä tuki.

Hyvinvointialueen mukaan ruuhkautumiseen ovat vaikuttaneet työntekijävaje ja kasvanut lastensuojeluilmoitusten määrä. Lapsiperheiden sosiaalityössä on ollut täyttämättömiä sosiaalityöntekijöiden ja vähäisessä määrin myös sosiaaliohjaajien vakansseja sekä haasteita sosiaalityöntekijöiden saatavuudessa ja vaihtuvuudessa. Lapsiperheiden sosiaalityössä sosiaalityöntekijän 41 vakanssista on ollut selitystä annettaessa täyttämättä viisi (12,2 %) ja 13.6.2024 lisäselvityksen mukaan 3,7 vakanssia. Aluehallintovirasto painottaa, että laissa säädettyjä määräaikoja ei voi ylittää edes siitä syystä, että käsittelyn aloittamisen tai selvitysten valmistumisen viipyminen on johtunut työntekijävajeesta tai runsaasta yhteydenottojen tai lastensuojeluilmoitusten määrästä. Henkilöstöresurssien tulee olla kaikkina aikoina riittävä palvelun tarpeeseen ja asiakkaiden lukumäärään nähden ja tätä tulee säännönmukaisesti seurata.

Hyvinvointialueen mukaan lapsiperheiden sosiaalityöhön on syntynyt jonoja erityisesti keskisellä alueella. 2.4.2024 lapsiperheiden sosiaalityöhön on jonottanut 97 asiakasta ja 22.5.2024 vielä 51 asiakasta, mutta lisäselvityksen 13.6.2024 mukaan jonot palvelutarpeen arvioinnista lapsiperheiden sosiaalityöhön ja lastensuojeluun on saatu purettua. Aluehallintovirasto katsoo, että lapsiperhepalveluihin odottaminen on vaarantanut pitkäaikaisesti lasten ja perheiden asiakasturvallisuutta. Lainsäädäntö ei tunne käytäntöä, jossa lapset odottavat pääsyä asiakkaaksi, vaan palvelut tulee järjestää kaikkina aikoina lainsäädännön edellyttämällä tavalla ja hyvinvointialueella esiintyvän tarpeen mukaisesti. Kun palveluntarve on todettu, lapsella ja hänen perheellään on sosiaalihuoltolain 13 §:n mukaan oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut.

Sosiaalihuoltolain 42 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. 13.6.2024 saapuneen lisäselvityksen mukaan kaikille lapsiperheiden sosiaalityön asiakkaille on nimetty omatyöntekijä. 80 asiakkaana olevan lapsen omatyöntekijänä toimii väliaikaisesti kaksi johtavaa sosiaalityöntekijää. Omatyöntekijänä toimivan henkilön tehtävänä on muun muassa palvelujen järjestäminen palvelutarpeen arvioinnin

mukaisesti, asiakassuunnitelman laatiminen, asiakkaan tapaaminen asiakassuunnitelmaan kirjatulla tavalla ja suunnitelman toteutumisen seuranta. Tilanteen korjaaminen lainmukaiseksi siten, että johtavat sosiaalityöntekijät toimivat muiden tehtäviensä ohella sosiaalihuollon asiakkaana olevan erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijänä väliaikaisesti ja ennalta määrittelemättömän ajan ei ole aluehallintoviraston mukaan asianmukaista. Järjestelyä ei voida pitää sellaisena tarkoituksenmukaisena tai pitkäkestoisena ratkaisuna, mitä sosiaalihuoltolain 42 §:ssä on tarkoitettu, eikä tilannetta ole tosiasiallisesti saatu pysyvästi korjaantumaan.

Selvitysten mukaan palvelutarpeen arvioinnin ja lapsiperheiden sosiaalityön tekijöiden asiakasmäärät ovat vaihdelleet runsaasti tiimeittäin, alueittain ja sen mukaan, tekeekö työntekijä yhdennettyä vai eriytettyä työtä. Lapsiperheiden sosiaalityön työntekijäkohtaiset asiakasmäärät ovat olleet usealla sosiaalityöntekijällä yli 50 asiakasta ja kahdella sosiaalityöntekijällä yli 60 asiakasta. Vaikka sosiaalihuoltolain mukaisessa lapsiperheiden sosiaalityössä asiakasmitoitusta ei ole laissa säädetty, asiakasmäärien tulee olla sellaisia, että vastuussa oleva työntekijä pystyy tosiasiallisesti perehtymään asiakkaan tilanteeseen ja vastaamaan siitä niin, että asiakasturvallisuus ei vaarannu missään vaiheessa, esimerkiksi lomaaikoina tai erilaisissa muutostilanteissa. Aluehallintovirasto katsoo, että huolimatta resurssivajeista Keski-Suomen hyvinvointialueen päätös luopua ostopalveluiden käytöstä lapsiperheiden sosiaalityössä maaliskuun 2024 jälkeen on ollut valvontaviranomaisen antaman ohjauksen ja lain mukaista. Näin toimien hyvinvointialue pystyy paremmin varmistamaan asiakkaidensa perusoikeudet, oikeusturvan ja oikeuden hyvään hallintoon ja palveluihin.

Hyvinvointialue on selvityksissään kertonut tavoitteeksi, että kaikille erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille laaditaan sosiaalihuoltolain 39 §:n mukainen asiakassuunnitelma vuoden 2024 aikana. Sosiaalihuollon asiakkaana olevilla erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla tai muilla erityistä tukea tarvitsevilla henkilöillä tulee olla ajantasainen asiakassuunnitelma, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta tai jos 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi on riittävä tukimuoto asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamiseksi. Aluehallintovirasto toteaa, että asiakassuunnitelman laatiminen erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle on sosiaalihuollon palveluissa ensisijaista ja asiakkaan edun mukaista.

Hyvinvointialue on kuvannut selvityksissä toimenpiteitä, joilla se on pyrkinyt korjaamaan lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin ja sosiaalityön epäkohtia. Asiakasprosesseja on kehitetty muun muassa siten, että lastensuojeluilmoitukset ja sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot voitaisiin käsitellä lain mukaisessa määräajassa. Uusi Vikkelä-tiimi käsittelee kiireelliset ilmoitukset ja yhteydenotot. Siirtyvien asiakkaiden siirtopalaverikäytäntöä on kevennetty väliaikaisesti tilanteissa, joissa se on mahdollista, ja palvelutarpeen arviointia uudistetaan monialaisemmaksi. Myös henkilöstön koulutusta aiotaan lisätä. Aluehallintovirasto katsoo, että hyvinvointialue on ryhtynyt omavalvonnallisiin toimenpiteisiin, mutta toteaa, että sen valitsemat toimenpiteet eivät ole olleet oikea-aikaisia tai riittäviä siten, että esimerkiksi palvelutarpeen arvioinnille asetetut lakisääteiset määräajat olisivat toistaiseksi toteutuneet.

Aluehallintovirasto painottaa, että sosiaalihuoltolain 49 a §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä varten hyvinvointialueen käytettävissä tulee olla riittävästi sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sekä muuta asiakastyöhön osallistuvaa henkilöstöä. Lisäksi jokaisen hyvinvointialueen käytettävissä tulee olla asiakastyöhön osallistuvan virkasuhteisen sosiaalityöntekijän palveluja. Riittävät henkilöstöressurit ja muut resurssit varmistavat, että työntekijöiden asiakasmäärät pysyvät kohtuullisina ja he voivat toteuttaa vastuullaan olevia tehtäviä ja laissa asetettuja määräaikoja. Keski-Suomen hyvinvointialueen tulee reagoida edellä esitettyihin epäkohtiin ja toteuttaa konkreettiset toimenpiteet lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnissa ja sosiaalityössä havaittujen epäkohtien korjaamiseksi. Hyvinvointialueen tulee lisäksi varmistaa riittävät työntekijäresurssit lapsiperhepalveluiden järjestämiseksi.

Johtopäätös

Suomen perustuslain 19 § 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Aluehallintovirasto katsoo, että Keski-Suomen hyvinvointialue ei ole ryhtynyt riittävän tehokkaiisiin omavalvonnallisiin toimenpiteisiin lastensuojelun sosiaalityön järjestämiseksi lain ja hyvinvointialueen asiakkaiden tarpeiden edellyttämällä tavalla, vakavasti vaarantaen asiakasturvallisuuden.

Keski-Suomen hyvinvointialueen lastensuojelun sosiaalityössä ilmenneet epäkohdat ovat olleet laajoja, pitkäaikaisia ja asiakkaiden perusoikeuksien näkökulmasta vakavia. Lastensuojelussa on ollut vielä kesäkuussa 2024 12,8 avointa sosiaalityöntekijän vakanssia, joiden täyttäminen ei ole hyvinvointialueen toimenpiteistä huolimatta onnistunut. Pitkään jatkunut resurssivaje on johtanut siihen, että lastensuojelun tarpeessa olevat lapset ovat joutuneet odottamaan palveluihin pääsyä kesästä 2023 saakka. Hyvinvointialueen lisäselvityksen mukaan jonot on kuitenkin purettu kesäkuussa 2024. Resurssivajeiden vuoksi kaikille lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ei ole pystytty nimeämään lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää. Viisi johtavaa sosiaalityöntekijää on ottanut väliaikaisesti ennalta määrittämättömäksi ajaksi ilman nimettyä sosiaalityöntekijää olevat lapset asiakkaikseen, mitä ei voida pitää asianmukaisena ja lain tavoitteiden mukaisena ratkaisuna. Kriittisin tilanne on ollut asiakassuunnitelmien suhteen, sillä ajantasainen asiakassuunnitelma on puuttunut yli 600 lastensuojelun asiakkaana olevalta lapselta ja nuorelta. Hyvinvointialue on ilmoittanut saattavansa asiakassuunnitelmat lainmukaisiksi syksyyn 2024 mennessä. Hyvinvointialue on kertonut tehneensä ja suunnitelleensa useita omavalvonnallisia toimenpiteitä, mutta ne eivät ole olleet toistaiseksi riittäviä lastensuojelun tilanteen saamiseksi lainmukaiseksi.

Aluehallintovirasto toteaa, että lastensuojelulain 11 §:n mukaan lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu tulee järjestää sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin hyvinvointialueella esiintyvä tarve edellyttää. Säännöksen mukaan lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen. Hyvinvointialueen tulee omavalvonnallisesti seurata sen järjestämistä vastaavien palveluiden toteutumista.

Aluehallintovirasto katsoo, että Keski-Suomen hyvinvointialue on toiminut pitkään lainvastaisesti, kun se ei ole noudattanut

lastensuojelulaissa edellä tarkemmin mainittuja vaatimuksia lastensuojelupalveluiden järjestämisestä, lastensuojeluasiakkuuden alkamisesta, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän nimeämisestä, sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoituksen noudattamisesta ja asiakassuunnitelmien laatimisesta. Kuvaamallaan väliaikaisilla toimenpiteillä hyvinvointialue on saanut palvelunsa osin lain vaatimalle tasolle, mutta näitä toimenpiteitä ei voida pitää asiakkaiden oikeusturvan kannalta asianmukaisina ja kestävinä järjestelyinä.

Aluehallintoviraston mukaan hyvinvointialueen lastensuojelussa on edelleen useita epäkohtia, eikä tilanne ole kaikilta osin lainmukainen.

Lisäksi aluehallintovirasto katsoo, ettei Keski-Suomen hyvinvointialue ole huolehtinut asianmukaisesti siitä, että lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin ja sosiaalityön käytettävissä on riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöitä vastaamaan asiakkaiden lakisääteisistä sosiaalihuoltolain mukaisista lapsiperhepalveluista.

Seuraamusharkinta

Keski-Suomen hyvinvointialueen lastensuojelun sosiaalityössä on edelleen vakavia puutteita, koska palveluja ei ole lastensuojelulain 11 §:n tarkoittamalla tavalla järjestetty sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin hyvinvointialueella esiintyvä tarve edellyttää. Lastensuojelun sosiaalityön palvelut eivät takaa kaikille lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa apua ja tukea.

Päävelvoitteen toteuttamiseksi aluehallintovirasto katsoo, että Keski-Suomen hyvinvointialueen tulee huolehtia, että:

- kaikille lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille nimetään lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä siten kuin lastensuojelulain 13 b §:n 1 momentissa edellytetään, eikä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä nimeäminen perustu väliaikaisratkaisuun
- yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on lastensuojelulain 13 b §:n 2 momentin mukaisesti enintään 30 lasta asiakkaanaan huomioiden sosiaalityöntekijän työaika ja muut työtehtävät

- kaikille lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ja nuorille on laadittu lastensuojelulain 30 §:n mukainen ajantasainen asiakassuunnitelma.

Ottaen huomioon Keski-Suomen hyvinvointialueen pitkään kestänyt tilanne ja erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten suuri määrä aluehallintovirasto katsoo aiheelliseksi antaa Keski-Suomen hyvinvointialueelle valvontalain 39 § 1 momentin perusteella määräyksen saattamaan lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon lastensuojelulain 11 §:n vaatimalle tasolle 2.12.2024 mennessä siten, että määräystä tehostetaan valvontalain 39 § 2 momentin nojalla sakon uhalla.

Kuulemisen yhteydessä Keski-Suomen hyvinvointialue on ottanut kantaa uhkasakolla tehostettavan määräyksen antamiseen. Saatu selitys ei ole antanut aihetta arvioida asiaa toisin, kun aluehallintovirasto on tämän päätöksen yhteydessä katsonut aiheelliseksi määrätä.

Kun otetaan huomioon Keski-Suomen hyvinvointialueen jo toteuttamat ja suunnittelemaat toimenpiteet lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon puutteiden korjaamiseksi, aluehallintovirasto katsoo, että kohtuullinen aika palvelujen saattamiseksi lain vaatimalle tasolle on 2.12.2024. Määräajan pituutta harkittaessa on huomioon otettu asian laatu ja laajuus ja muut asiaan vaikuttavat seikat, jossa hyvinvointialueella on merkittävä määrä lastensuojelun asiakkaita, joiden tarvitsemat palvelut eivät toteudu lainmukaisesti sekä hyvinvointialueen arvioimat toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi.

Aluehallintovirasto on uhkasakon suuruutta harkittaessa ottanut ensinnä huomioon päävelvoitteen laatu ja laajuus. Keski-Suomen hyvinvointialueella on merkittävä määrä lastensuojelun asiakkaita, joiden osalta palvelut eivät ole sisällöltään tai laajuudeltaan tarpeiden edellyttämällä tavalla järjestetty. Hyvinvointialueen puutteet vaarantavat vakavasti kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen. Asiassa on huomioitu myös se, että kyse on julkisen edun tärkeydestä ja päävelvoitteen täyttymisen laadusta. Kansalaisilla on oikeus saada sisällöltään ja laajuudeltaan lastensuojelun palveluita siten kuin tarve edellyttää ja lainsäädännöstä tarkemmin ilmenee.

Uhkasakon suuruutta arvioitaessa on myös huomioitu Keski-Suomen hyvinvointialueen maksukyky väestöalueensa julkisena sosiaalihuollon palvelun järjestäjänä. Keski-Suomen hyvinvointialue on velvollinen noudattamaan päätöksessä annettua määräystä 900 000 (yhdeksänsataatuhatta) euron sakon uhalla.

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto velvoittaa Keski-Suomen hyvinvointialuetta toimittamaan viimeistään 16.12.2024 selvityksen siitä, miten lastensuojelun palvelut ovat lastensuojelulain 11 § huomioon ottaen järjestetty sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin hyvinvointialueella esiintyvä tarve edellyttää.

Selvityksessä tulee ilmetä tieto siitä,

- pääsevätkö kaikki lastensuojelun tarpeessa olevat lapset viivytyksettä lastensuojelun asiakkaaksi siten kuin lastensuojelulain 27 §:ssä säädetään
- onko kaikille lapsille nimetty lastensuojelulain 13 b §:n 1 momentin mukainen lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä
- toteutuuko kaikilla lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä lastensuojelulain 13 b §:n 2 momentin mukainen asiakasmitoitus
- onko kaikilla lastensuojelun asiakkaana olevilla lapsilla ja jälkihuollossa olevilla lapsilla ja nuorilla lastensuojelulain 30 §:n mukainen ajantasainen asiakassuunnitelma.

Selvitykseen tulee liittää

- työntekijäluettelo, josta ilmenee lastensuojelun työntekijöiden työtehtävä, työaika ja asiakasmäärä 2.12.2024 sekä sosiaalityöntekijöiden osalta se, onko kyseessä laillistettu sosiaalityöntekijä vai tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa toimiva henkilö
- perustelut, mikäli
 - lastensuojelun tarpeessa olevat lapset eivät pääse viivytyksettä lastensuojelun asiakkaaksi ja saa tarvitsemiaan palveluita
 - sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus ylittyy
 - väliaikaisista järjestelyistä ei ole siirrytty siihen, että kaikille lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille on nimetty lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

- lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ja jälkihuollossa oleville lapsille ja nuorille ei ole laadittu ajantasaista asiakassuunnitelmaa.

Siltä osin kun valvonta-asia koskee lapsiperheiden sosiaalityötä aluehallintovirasto antaa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain 38 §:n 2 momentin nojalla Keski-Suomen hyvinvointialueelle huomautuksen vastaisen varalle, koska se on laiminlyönyt sosiaalihuoltolain 49 a §:n mukaisen velvollisuuteensa huolehtia siitä, että hyvinvointialueen lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin ja lapsiperheiden sosiaalityön ja -ohjauksen käytettävissä on riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöitä vastaamaan asiakkaiden lakisääteisistä sosiaalihuoltolain mukaisista lapsiperhepalveluista.

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Suomen perustuslaki (731/1999) 19 §
Laki aluehallintovirastoista (886/2009) 4, 6 ja 23 §
Hallintolaki (434/2003) 34 §
Uhkasakkolaki (1113/1990) 1 §, 4–8 §, 22–24 §
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) 32 §, 33 §, 38 § ja 39 §
Lastensuojelulaki (417/2007) 11 §, 13 §, 13 b §, 30 §
Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 49 a §

MUUTOKSENHAKU

Tämän päätöksen määräyksiin voi hakea muutosta valittamalla Vaasan hallinto-oikeuteen liitteenä olevan valitusosoituksen mukaisesti.

Aluehallintoviraston antamaan huomautukseen ei sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa koskevan lain (741/2023) 43 §:n perusteella saa hakea muutosta valittamalla.

SALASSAPITO

Julkinen

LISÄTIETOJA

Lisätietoja antaa tarvittaessa ylitarkastaja Pia Lahtinen
p. 0295 018 237 tai pia.lahtinen@avi.fi

Yksikön päällikkö,
lakimies

Kristian Dahl

Ylitarkastaja

Pia Lahtinen

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta
ilmenevin tavoin.

JAKELU JA SUORITEMAKSU

Jakelu

Keski-Suomen hyvinvointialue, hyvinvointialuejohtaja Jan-Johannes
Tollet, todisteellinen tiedoksianto

Keski-Suomen hyvinvointialue, sosiaali- ja terveystieteiden
toimialajohtaja Kati Kallimo

Keski-Suomen hyvinvointialue, Lasten, nuorten ja perheiden palvelut,
vastuualuejohtaja Päivi Kalilainen

Suoritemaksu

Maksuton

Liite

Valitusosoitus

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 5, 13035 AVI
Puhelinvaihtokeskus: 0295 016 000
kirjaamo.lansi@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja LSSAVI/14032/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument
LSSAVI/14032/2023 har godkänts elektroniskt

Ratkaisija Dahl Kristian 19.06.2024 16:33

Esittelijä Lahtinen Pia 19.06.2024 16:04